

معرفی ۶ جلد کتاب:

اندیشه‌ورزان

- تبیین تجربه‌های زیسته نام‌آوران ایرانی در عرصهٔ تعلیم و تربیت
- کلاس درس، بهترین مکان برای بهسازی آموزشی
- راه حل بهبود، در درون مسئله نهفته‌اند

• هوشنگ غلامی

معرفی کتاب

اشاره

نقش سازندهٔ عمل و تجربه در پیشرفت روزافزون دانش بشری، ضرورت مستندسازی تجربه‌های کارآمد و تأثیرگذار را دو چندان کرده است. در این راستا، «شرکت انتشارات اُفت» به عنوان یک مرکز فرهنگی، با همکاری «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی»، بر آن شده است که با چاپ و ارائه مجموعه کتاب‌هایی دربرگیرنده سه بخش زندگی‌نامهٔ شخصی، تجربه‌ها و آثار چهره‌های برجسته عرصه‌های علم و عمل که در قید حیات هستند و می‌توانند به معرفی آرا و نظرات خود بپردازند، مجموعه‌ای را به نام «اندیشه‌ورزان» در اختیار علاقه‌مندان پیگیر مسائل آموزشی و تربیتی قرار دهد. دلیل این نام‌گذاری نیز، تأکید چهره‌های مذکور بر هر دو وجه اندیشه و عمل بوده است. لذا به بهانهٔ رونمایی از این کتاب‌ها به عنوان اسنادی از تاریخ شفاهی آموزش و پرورش به معرفی آن‌ها پرداخته‌ایم.

با این امید که این کار (چاپ و نشر مجموعه اندیشه‌ورزان)، دریچه آگاهی را به روی کسانی که قدم در راه دانش و تجربهٔ علمی می‌گذارند، باز کند و گامی هر چند کوچک در مسیر مستندسازی تجربه‌ها باشد، به معرفی شش جلد کتاب منتشر شده مجموعهٔ اندیشه‌ورزان می‌پردازیم.

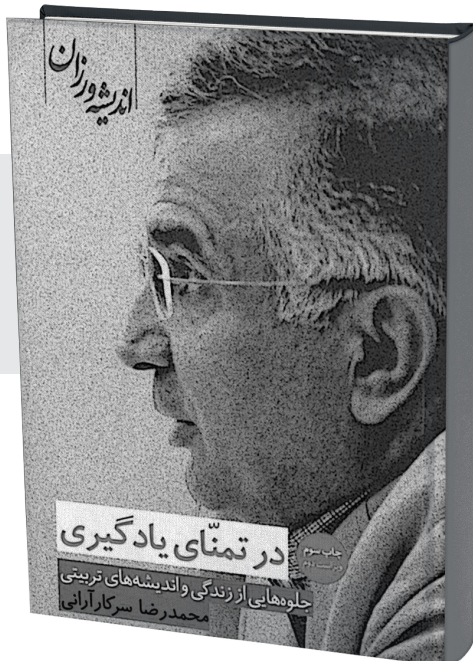
«در جستجوی راهی تازه»، «معلم مصلح»، «در مسیر توسعه و آموزش»، «در تمنای یادگیری»، «نظروزی برای اعتلای تربیت» و «در ستایش تربیت نکردن»، عنوان‌های شش کتابی هستند که تاکنون انتشارات اُفت با همکاری جمعی از فعالان عرصهٔ تعلیم و تربیت منتشر و به جامعهٔ فرهنگی ارائه کرده است.

۱. در تمنای یادگیری

چهارمین جلد از مجموعه کتاب‌های «اندیشه‌ورزان» جلوه‌هایی از زندگی و اندیشه‌های تربیتی دکتر محمدرضا سرکارآرانی را به تصویر کشیده است.

این کتاب در سه بخش تدوین شده است:

- در بخش اول، فرازهایی از زندگی محمدرضا سرکارآرانی به قلم محمد ناصری به رشتهٔ تحریر درآمده است.
- بخش دوم، ۱۹ گفت‌وگوی تکمیلی با دکتر سرکارآرانی را با عنوان‌هایی چون: چرا ژاپن؟ شکست‌ها و ناکامی‌ها، و در جست و جوی چشم‌اندازی برای آینده، در برمی‌گیرد. در این بخش طی ۱۰ گفت‌وگو و مصاحبه با دکتر سرکارآرانی، مهم‌ترین موضوع‌های پژوهشی و اندیشه‌های تربیتی سرکارآرانی دربارهٔ درس‌پژوهی، برنامهٔ درسی و برنامه‌ریزی درسی، آموزش و توسعه، تربیت معلم، فناوری برای آموزش، و کارکردهای دانشگاه و چگونگی کیفیت‌بخشی به آن در ایران و جهان، در قالب میزگرد و مصاحبه با کارشناسان و صاحب‌نظران این حوزه‌ها، همراه با بحث و نقد و بررسی اندیشه‌های دکتر سرکارآرانی – استاد ایرانی دانشگاه ناگویای ژاپن – ارائه شده است.
- بخش سوم کتاب، شامل بازخوردهای خوانندگان این کتاب و پرسش‌های بسیاری است که در ویراست جدید به کتاب افزوده شده‌اند. در این بخش، پنج مقاله از



دکتر سرکار آرانی:
بهترین جا برای
بهسازی آموزش
کلاس درس است

اندیشه‌ورزان،
مستندسازی
تجربه‌های کارآمد
و تأثیرگذار یک
ضرورت جدی است

صاحب‌نظران و همکاران دانشگاهی ایران در نقد و بررسی این اثر و مباحث و پرسش‌های مطرح‌شده درباره آن به چشم می‌خورد.

■ کلاس درس، بهترین جا برای بهسازی آموزش

دکتر سرکارآرانی در گفت‌وگوهای چندجانبه با صاحب‌نظران و در پاسخ به این پرسش مهم که در حوزه آموزش «چه باید یا می‌توان کرد؟» این ایده را واکاوی کرده است که: «بهترین جا برای بهسازی آموزش، کلاس درس است؛ جایی که توسعه معنی می‌شود. وی تأکید دارد که سناریوهای فرهنگی آموزش در جریان فرایندها ساخته می‌شوند و جستارگشایی‌هایی از درون نظام آموزشی لازم است تا آن‌ها را به دقت واکاوی و بازسازی کرد.

■ راه حل‌ها درون مسئله‌ها هستند

پیش‌فرض اساسی وی در سراسر گفت‌وگوهایش این است که راه حل بهبود، درون مسئله‌ها نهفته است. این کتاب شیوه‌های گفت‌وگوی حرفه‌ای برای بهسازی آموزش و یادگیری را توجه می‌کند و بر این اساس، اندیشمندان و پژوهشگران محلی در مؤسسه‌های آموزش عالی را به یاری می‌خواند تا در اموری که به توجه بیشتری نیاز دارند، اندیشه کنند؛ اموری مانند:

- آنچه در ۵۰ دقیقه کلاس درس و روزهای مدرسه می‌گذرند؛
- روش‌های تربیت؛
- یاری برای توجه به تک‌تک فرزندان این سرزمین و درک توانایی‌های آن‌ها؛
- توانمندسازی معلمان؛
- چیستی روش‌های بهبود مستمر معلمی؛
- برقراری ارتباط فعال‌تر و شوق‌انگیزتر بین خانه و مدرسه؛
- تعامل اجتماعی مدرسه با نهادهای جامعه محلی برای درک بهتر مسائل و واقعی‌تر ساختن آموزه‌ها و تجربه‌ها؛ ترغیب هم‌آموزی و تمرین پذیرش مسئولیت‌های فردی و اجتماعی؛
- بهره‌گیری از ظرفیت‌های دینی، روانی، فرهنگی و زیست‌محیطی برای بهسازی زندگی آموزشی و از جمله، یاری‌رساندن به حفظ داشته‌های فرهنگی و زیست‌محیطی.

۲. در جست‌وجوی راهی تازه؛ معرفی مهندس محمدحسین رفیعی طارمی

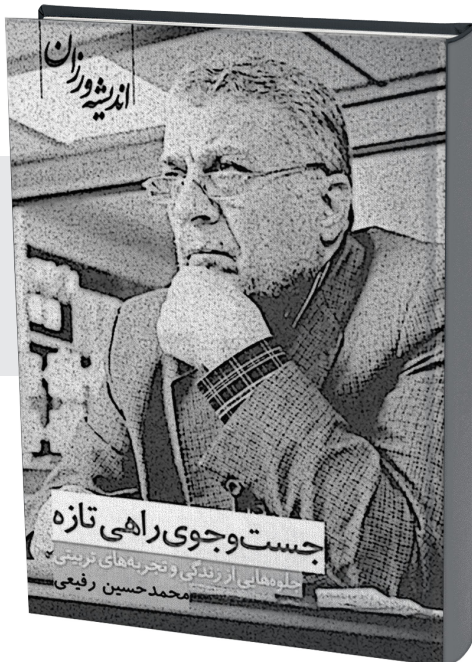
کتاب «در جست‌وجوی راهی تازه» در دو بخش تفضیلی، تجربه‌های زیسته مهندس محمدحسین رفیعی طارمی را شرح می‌دهد. کتاب به قلم محمد ناصری، یکی از شاگردان وی است. ناصری خاطرات و تجربه‌های استاد را در مسئولیت‌های متعددی که در سطوح

م تفاوت تصمیم‌گیری‌های آموزشی و پرورشی داشته، به زیبایی نگاشته است. آگاهی از این نکته که مهندس رفیعی چرا و چگونه پست‌های مدیریتی را رها کرد و در مدرسه مفید به جست‌وجوی راهی تازه پرداخت، جذاب است. آقای رفیعی، آنچه را از آموزش و تربیت اندوخته است، در مدرسه مفید اجرا می‌کند.

■ تجربیات مفید از دبیرستان مفید

در بخش دوم کتاب، نگارنده بخش اول (که خود نویسنده و از دست‌اندرکاران حوزه ستادی تعلیم و تربیت بوده است)، به همراه چند تن دیگر از برنامه‌ریزان آموزشی کشور، با طرح پرسش‌هایی از مهندس رفیعی، چگونگی انجام کار گروهی در مدرسه، نظارت غیرمستقیم بر آموزش دانش‌آموزان و تأثیرپذیری متعلمان از معلم را جویا می‌شوند. آقای رفیعی روشی جدید و ساده را در تبیین و ارائه مباحث دینی و اعتقادی مطرح می‌کند. خاطرات و تجربه‌های مهندس رفیعی در دهه اول پیروزی انقلاب اسلامی، این بخش را تحت تأثیر خود قرار داده است و به نحوی، چگونگی گذر از بحران را به خواننده می‌آموزد. در این بخش، دوره مدیریت وی در دبیرستان مفید و چگونگی جذب نیروهای جوان در اداره این مدرسه، از جمله مطالب جالب و مفید کتاب هستند.

کتاب «در جست‌وجوی راهی تازه»، در بخش پایانی خود، دو پیوست دارد: پیوست اول، فهرست اعلام و پیوست دوم، عکس‌ها و اسنادی هستند که با زیرنویسی مناسب، مراحل و جلوه‌های زندگی محمدحسین رفیعی طارمی را نشان می‌دهند.



۳. معلم مصلح

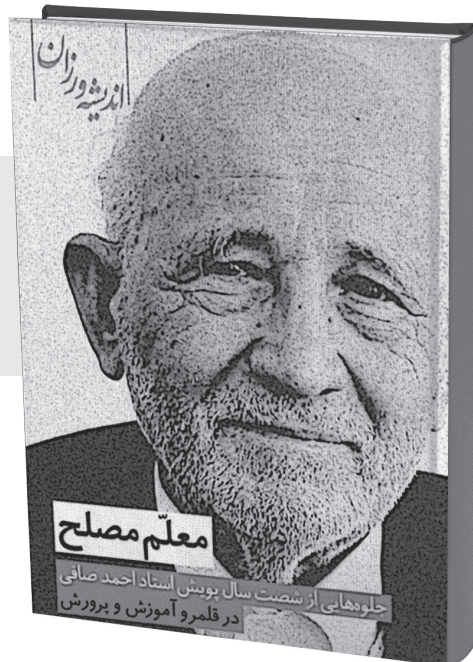
دومین کتاب از مجموعه «اندیشه‌ورزان»، با عنوان «معلم مصلح»، به بازشناسی شخصیت، اندیشه‌ها، تجربه‌ها و کارکردهای یک عمر (۶۰ سال) تلاش و تکاپوی آموزشی، فرهنگی و تربیتی استاد احمد صافی می‌پردازد و به تجربه زیسته وی اختصاص دارد.

■ ترکه‌های درخت آلبالو

این کتاب، پس از پیش‌گفتار، به سال‌شمار زندگی استاد صافی می‌پردازد. مؤسس «مرکز راهنمایی و مشاوره صبح امید»، و انتخاب به عنوان مؤلف برگزیده وزارت آموزش و پرورش و چهره ماندگار معلمی کشور، از عنوان‌هایی هستند که در سال‌شمار زندگی ایشان خودنمایی می‌کنند. ترکه‌های درخت آلبالو نامی است که ناصر طاهرنیا، نویسنده بخش اول کتاب، شرح داستانی زندگی استاد احمد صافی را از روز تولد ایشان آغاز کرده است.

■ روش عقلانی و مصلحانه

بخش دوم کتاب به بیان اندیشه‌های تربیتی وی می‌پردازد. این بخش شامل گفت‌وگوهای متعددی است که با تلاش همدلانه جمعی از دوستان و همکارانی که یا خود زمانی همکار ایشان بوده‌اند یا در محضر ایشان شاگردی کرده‌اند، تنظیم شده است.

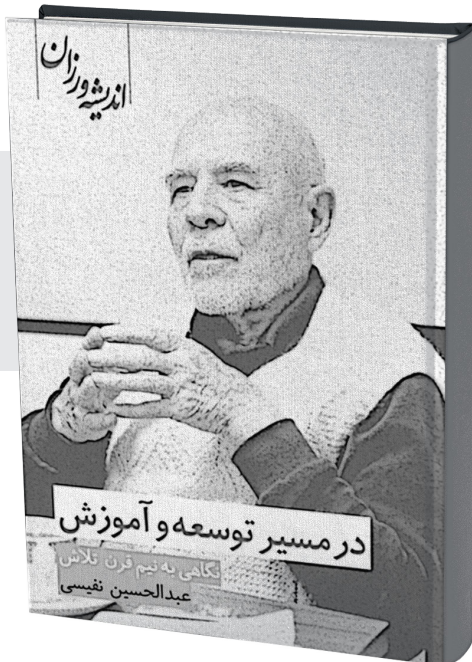


۲۰ پیشنهاد

در پایان این بخش نیز، جمع‌بندی نظرات، چشم‌انداز آینده آموزش و پرورش ایران و ۲۰ پیشنهاد در تنظیم نقشه راه اجرایی مصوبات سند تحول بنیادین آموزش و پرورش آمده است که نظر هر علاقه‌مند به تعلیم و تربیت کشور را جلب می‌کند. در بخش پیوست‌ها و پایانی کتاب نیز، ضمن بیان فهرست آثار ایشان، تصویرهایی از زمان تحصیل تا امروز استاد صافی به چشم می‌خورند.

۴. نیم قرن تلاش در مسیر توسعه دانش

در کتاب سوم مجموعه «اندیشه‌ورزان»، با عنوان «در مسیر توسعه و آموزش»، گفت‌وگوهایی با مهندس عبدالحسین نفیسی انجام شده‌اند که چشم‌اندازهای نابی از روش تعامل تجدد با آموزش را در روند تحولات یکصد سال اخیر ایران تبیین می‌کنند. مهندس نفیسی در این کتاب به روشنی به دانش اقتصاد به مثابه امری فرهنگی نظر کرده است. وی برای به تصویر کشیدن کامیابی‌ها و ناکامی‌های تجدد در ایران، از روش تحلیل مبتنی بر شواهد عینی بهره برده است. «حیات اطلسی»، عنوان بخش اول کتاب است که خاطره‌های کودکی و اندیشه‌های ایشان را در برمی‌گیرد. **علی اصغر جعفریان**، نویسنده این بخش، روزگار تولد تا پایان گفت‌وگوی شخصی خود با مهندس نفیسی را به خوبی به رشته تحریر درآورده است.



مهندس نفیسی:
برنامه‌ریزی
توسعه‌یافته
آموزش و پرورش
و چشم‌انداز آینده
آموزش‌های فنی
و حرفه‌ای، چراغ
راهی برای
ره‌پیمایان عرصه
توسعه کشور از
دریچه آموزش
است

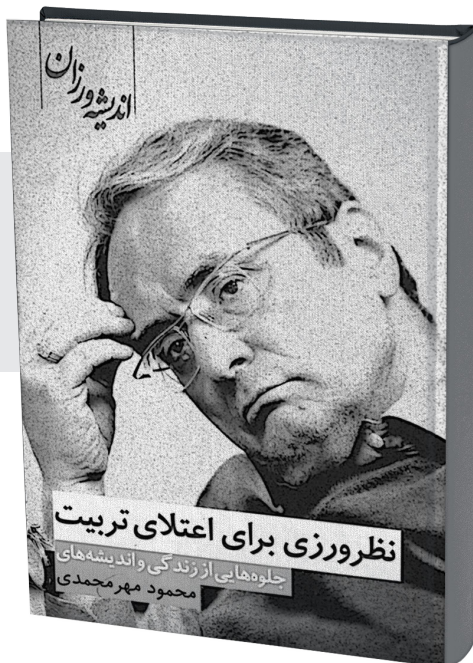
در بخش دوم کتاب با عنوان «در مسیر توسعه و آموزش» نیز، همانند سیاق دیگر کتاب‌های این مجموعه، خلاصه‌ای از اندیشه‌های ایشان به زیور طبع آراسته شده است. تجدد بی‌مهر به آموزش عمومی (نگاه به آموزش متأثر از توسعه)، و آموزش فنی و حرفه‌ای موفق و ضعف در تفکر جامع و ملی، عنوان‌های مطالب این بخش هستند. دیدگاه مهندس نفیسی در مورد تحولات نظام آموزش و پرورش در ایران، برنامه‌ریزی توسعه در حوزه آموزش و پرورش، و چشم‌انداز آینده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، چراغ راهی برای ره‌پیمایان عرصه توسعه کشور از دریچه آموزش است. همچنین فهرست گزارش‌ها، مقاله‌ها، کتاب‌ها و تصویرهایی از بازدیدها و مأموریت‌های مهندس عبدالحسین نفیسی در پایان کتاب آمده است.

۵. نظرورزی برای اعتلای تربیت

پنجمین جلد از مجموعه «اندیشه‌ورزان» جلوه‌های زندگی و اندیشه‌های دکتر محمود مهرمحمدی را بیان می‌کند.

این کتاب نیز در سه بخش زندگی‌نامه داستانی، گفت‌وگوها، و پیوست تهیه و تنظیم شده است.

در بخش اول، شامل زندگی‌نامه داستانی دکتر مهرمحمدی، به قلم علیرضا متولی و با عنوان «روایت یک دانه گندم»، مراحل زندگی ایشان از تولد تا به امروز به تفصیل تشریح شده است.

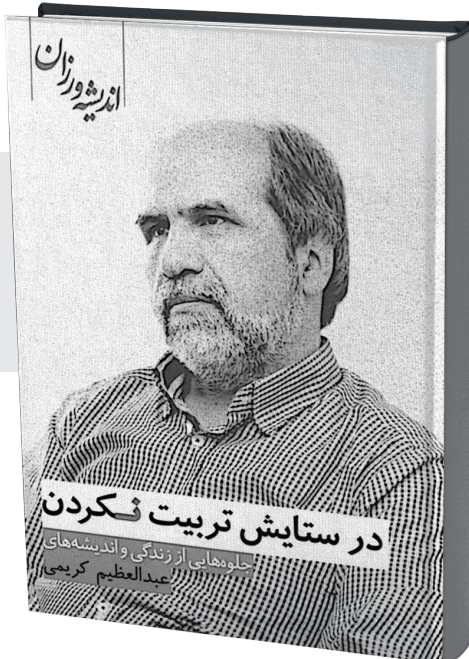


دکتر مهرمحمدی:
هنوز در وجودم
شوق یادگیری زنده
است

■ چگونه معلمی هستیم؟

در این کتاب، پس از سخن ناشر و قبل از بیان سال‌شمار و بخش اول زندگی‌نامه داستانی، مطلبی به قلم دکتر مهرمحمدی با عنوان «من چگونه معلمی هستم؟» آمده است. دکتر مهرمحمدی در این بخش، خود را واکاوی کرده است و در پاسخ به پرسش‌ها، اندیشه، احساس و تجربیات زیسته خود را صادقانه و به وضوح در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد. در بخش دوم کتاب که به گفت‌وگوها با دکتر مهرمحمدی اختصاص یافته، هشت گفت‌وگو و نشست بین صاحب‌نظران و اندیشمندان با دکتر مهرمحمدی در چهار محور و موضوع برگزار شده است. دو نشست اول درباره برنامه درسی، دو نشست درباره سند ملی آموزش و پرورش، دو گفت‌وگو و نشست سوم درباره تربیت معلم فکور، و گفت‌وگوهای پایانی نیز در دو بخش با عنوان «پژوهش در آموزش و پرورش» انجام، تنظیم و ارائه شده‌اند. میان تیتراژ تجربیات تدوین سند تحول بنیادین دکتر مهرمحمدی در این کتاب، از مسئولیت خود در مسیر تهیه و تولید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و تغییرات متن اصلی تولیدشده با متن نهایی مصوب، معرفی کارشناسان و پژوهشگران دخیل در تولید سند، و سازوکارها و راه‌های تحقق مفاد و برنامه‌های سند تحول بنیادین در عمل به تفصیل سخن گفته است.

۶. در ستایش تربیت نکردن



دکتر کریمی:
کتاب‌های من
بر اساس قصد و
کوشش نوشته
نمی‌شوند، بلکه
غالباً با کشف و
جوشش درونی
پدیدار می‌شوند

«در ستایش تربیت‌نکردن»، عنوان ششمین و آخرین جلد از کتاب‌های مجموعه «اندیشه‌ورزان» است که به بیان جلوه‌هایی از زندگی و اندیشه‌های دکتر عبدالعظیم کریمی اختصاص دارد. موضوع کتاب پس از سخن ناشر، مقدمه و سال‌شمار، در بخش اول شامل زندگی‌نامه‌ی داستانی استاد کریمی است. عنوان بخش دوم «اندیشه» است. بخش پایانی کتاب نیز، با عنوان چکیده‌ی دیدگاه‌های تربیتی، دارای این عنوان‌های فرعی است: پاسخ‌های یک خطی به سؤال‌های چندسطحی؛ سخن فرجامین؛ ما را سه مصیبت درافتاده است؛ تألیفات؛ عکس‌ها؛ اسناد. در بخش اول (زندگی‌نامه) که به قلم علیرضا متولی و در پنج فصل به نگارش درآمده، مسیر سخت، جالب و عبرت‌آموز زندگی و تحصیل دکتر کریمی بیان شده است. در بخش اول فصل پنجم کتاب، با عنوان «ضمیمه‌ی زندگی‌نامه»، دکتر عبدالعظیم کریمی به زبانی ساده و صمیمی، از سیر «شدن» به مثابه «بودن» سخن می‌گوید و در آن، مواضع، دیدگاه‌ها و برداشت‌های خود را درباره‌ی استادان و معلمان دانشگاه، علمای دینی، کودکی، *مارتین‌هایدر*، سینما، نشانه‌شناسی یا رمزگان‌شناسی، تئاتر، موسیقی، روان‌شناسی، عرفان عملی و مقوله‌ی نوشتن، تبیین می‌کند.

بخش دوم کتاب «در ستایش تربیت‌نکردن» نیز شامل دو میزگرد با حضور کارشناسان و صاحب‌نظران و دکتر کریمی است. در میزگرد اول با عنوان «تربیت در برابر طبیعت»، آرا و اندیشه‌های تربیتی دکتر کریمی بررسی شده‌اند و در میزگرد دوم نیز با عنوان «پرهیز از تجویز و تجویز پرهیز»، به آسیب‌شناسی آموزش و پرورش ایجابی پرداخته شده است. در بخش پایانی کتاب، چکیده‌ی دیدگاه‌های تربیتی دکتر کریمی، برگرفته از کتاب‌های تألیفی او، مطرح شده است.

به نظر می‌رسد خواندنی‌ترین بخش کتاب «در ستایش تربیت‌نکردن»، بخش پایانی آن با عنوان پاسخ‌های یک خطی به پرسش‌های چندسطحی است. استاد کریمی در میزگرد دوم، به تفصیل و به صراحت دیدگاه‌های خود را به عنوان متولی و مسئول طرح و پروژه‌ی آزمون‌های معتبر و جهانی تیمز و پرلز در ایران شرح داده و کاستی‌ها، مشکلات و موانع استفاده‌ی بهینه از این آزمون‌ها را در عرصه‌ی نظام آموزش و پرورش کشورمان مطرح کرده است. در بخش پایانی کتاب، فهرست کامل کتاب‌ها و مقاله‌های دکتر کریمی، شامل ۷۵ اثر، به همراه گواهی‌نامه‌های تحصیلی و علمی ایشان از دوره‌ی ابتدایی تا دوره‌های عالی و عکس‌های جالب و دیدنی از کودکی، نوجوانی و جوانی تا به امروز ایشان، در معرض دید خوانندگان قرار گرفته است.

مجموعه‌ی اندیشه‌ورزان به گفت و شنودهایی درباره‌ی آموزش و یادگیری رونق می‌بخشد و می‌کوشد در دل جوان‌ترها بذر امید بیفشانند، به میان‌سالان یادآوری کند که «اندیشه» ای باید! و به سالمندان هشدار دهد که به سوسوی چراغی در انتهای تونل، بی‌جهت دلخوش نباشند؛ چه بسا چراغ قطار راه‌حل‌های دیروز باشد که به مثابه مسئله‌ای تازه به سرعت به وضع موجود نزدیک می‌شود!